

REGULAMIN

REGIONALNEJ ODZNAKI KRAJOZNAWCZEJ PTTK

„SZLAKIEM JANA III SOBIESKIEGO NA LUBELSZCZYŹNIE”

1. Odznaka została ustanowiona przez Zarząd Oddziału Wojskowego PTTK w Chełmie. Celem odznaki jest zapoznanie turystów z obiektami i miejscowościami, w których przebywał Jan III Sobieski na Lubelszczyźnie.
2. Odznaka posiada trzy stopnie: brązowy, srebrny i złoty.
3. Na poszczególne stopnie odznaki, należy zwiedzić:
  - na stopień brązowy – 5 obiektów,
  - na stopień srebrny – 10 obiektów,
  - na stopień złoty – 15 obiektów.
4. Obiekty fortyfikacyjne i zabytki wymienione są w Załączniku do Regulaminu odznaki.
5. Czas zdobywania odznak na poszczególne stopnie jest nieograniczony.
6. Potwierdzenia terenowe w postaci pieczęci, wykonanej własnoręcznie fotografii z obiektu, potwierdzenia kadry programowej PTTK, szkicu lub opisu, należy gromadzić w dowolnie opracowanej formie Kronice Odznaki.
7. Na pierwszej stronie Kroniki, należy zamieścić dane osobowe i adres zamieszkania osoby ubiegającej się o odznakę.
8. Weryfikację odznak prowadzi Oddział Wojskowy PTTK w Chełmie.
9. Kroniki Odznak do weryfikacji należy przesać na adres: Oddział Wojskowy PTTK, ul. Lubelska 139D/15, 22-109 Chełm 6.
10. Zweryfikowaną Kronikę Odznaki wraz z odznaką, weryfikator prześle na adres zainteresowanego, przesyłką pocztową za pobraniem. Nie ma potrzeby przesyłania zwrotnych kopert i znaczków pocztowych.
11. Autorzy odznaki zastrzegają sobie interpretację regulaminu odznaki.
12. Odznaka została wprowadzona w życie Uchwałą nr 1/2014 z dnia 23.01.2014 r. Zarządu Oddziału Wojskowego PTTK w Chełmie i obowiązuje z dniem podpisania.

Załącznik

Wykaz obiektów wymaganych do otrzymania ROK PTTK „Szlakiem Jana III Sobieskiego na Lubelszczyźnie”

Na podstawie wstępnej inwentaryzacji wiadomo, że ślady lub pamiątki bytności króla i jego rodziny w regionie zachowały się w następujących miejscowościach województwa lubelskiego.

1. Adamów – miejsce bitwy podczas wyprawy na czambuły tatarskie w 1672 r.
2. Bazar – król Jan III Sobieski założył tą wieś dla żon i dzieci żołnierzy, którzy z nim szli na wojnę, a ponieważ żołnierskie żony zwano dawniej bazarkami, gdyż zwykle w obozie trudniły się sprzedażą trunków i żywności nadano tej osadzie nazwę Bazar. Mieszkańcy posiadali przywilej króla Jana III, który ich od pańszczyzny uwalniał. Ludność składała się (do roku 1830) z samych rzemieślników, a utrzymujący się z roli ten jedynie mieli włożony obowiązek, że ich dzieci mógł posyłać w jaką chciał drogę i obowiązani byli do utrzymania w porządku ogrodu w pobliskich Pilaszkowicach. We wsi była do 1830 r. mała kamieniczka, niegdyś mieszkanie piwniczego króla Sobieskiego i z niej wchód do sześciu wybornych lochów kowanych gdzie mogło się mieścić kilka

tysięcy beczek. Tu, wedle podania, król ten w największe upały, w winie szukał ochłody. Do najważniejszych zabytków miejscowości Bazar zaliczamy: pozostałości zespołu folwarcznego z k. XVIII w.: czworak i ruiny czworaków, domy drewniane wznoszone od k. XVIII w. do lat 20. XX w.

3. Bełżyce – Żydzi wybudowali, specjalnie na nocleg orszaku królewskiego austerię – oberżę oraz hotel. Budowla ta spłonęła w 1913 r. w czasie pożaru. Z dworu bełżyckiego nie pozostały ślady. W kościele nie ma historycznych nagrobków. Nad zakrystią są dwa pokoiki, dziś użyte na skarbiec. W pokojach tych nocował król Jan Sobieski w czasie częstych bytności swych w Bełżycach. W 1679 r. proboszczem parafii był ks. Wojciech Stanisław Radomski – kanonik Lubelski, dziekan Chodelski, sekretarz Kancelarii Królewskiej za Jana III Sobieskiego.
4. Chodel – Sobiescy doposażyli kościół w Chodlu podobnie zresztą jak wiele innych kościołów. W przypadku Chodla wiadomo o tym na podstawie zachowanego dokumentu, w którym wzmiankuje się o pobieraniu przez zarządców kościoła czynszów ze względu dokonanych przez osoby świeckie i duchowne zapisów. Pierwsza taka wzmianka pochodzi z 1675 r. i mówi ona, że „od łącznej sumy 1750 florenów ówczesny prepozyt, ks. S. Grabowiecki, pobierał roczny czynsz. Wizytator nie podaje jednak 7 wysokości tegoż czynszu. Wymieniona suma kapitału była ulokowana na dobrach wsi Grabówka, Boiska i Książ. Zapisu dokonali dwaj szlachcice – Księżski i Sobieski”.
5. Chorupnik – w latach 1639-40, proboszcz w Krasnymstawie ks. Czarnotorski skarży Jakuba Sobieskiego – dziedzica Chorupnika i jego matkę (syna i żonę Marka Sobieskiego – wojewody lubelskiego), że będąc luteraninem zabrał grunta kościoła chorupnickiego, dokumenty ukrył, a samą świątynię rozebrał i wybudował sobie z niej oborę. W wyniku ugody Jakub Sobieski buduje kaplicę w Chorupniku.
6. Czemierniki – w czasie potopu szwedzkiego miasto zostaje zniszczone przez Szwedów, później przechodzi na własność Jana III Sobieskiego i Jakuba Sobieskiego. W latach 1680-96 Czemierniki drogą wykupu przeszły na własność Jana III Sobieskiego.
7. Częstoborowice – w latach 1670-78 wybudowany został, usytuowany na wzgórzu, kościół pw. Apostołów Piotra i Pawła. Świątynia, zniszczona podczas pożaru w 1785 r., była remontowana przez kilka lat. Wtedy dobudowano przedłużenie nawy oraz zakrystię. W następnym stuleciu kościół otrzymał przedłużenie prezbiterium, powiększono także skarbiec i kruchtę. W 1897 r. podczas kolejnego pożaru ponownie został zniszczony. Odrestaurowano go dopiero w 1918 r. Z przełomu XVIII i XIX w. zachowały się kryte 40-stopniowe schody, które prowadzą do świątyni, murowana brama – dzwonnica oraz murowane ogrodzenie z 4 kapliczkami. Do rejestru zabytków wpisano także zachowany drzewostan oraz wystrój kościoła z przepięknym i łaskami słynącym obrazem Matki Bożej Zwycięskiej, patron wielkiej wiktorii wiedeńskiej Jana III Sobieskiego, obraz zabierany według legendy przez króla na wszystkie ważniejsze bitwy.
8. Gardzienice – część dworu pobudowana przez Stefana Snopkowskiego – szwagra Jakuba Sobieskiego (ojca króla) najprawdopodobniej przez Michała Balina oraz oficyna przypałacowa, budowana prawdopodobnie według koncepcji Tylmana z Gamenen – nadwornego architekta Jana III Sobieskiego.
9. Giełczew – w 1628 r. właścicielką części Giełczwi (obecnie Giełczew-Doły, Baldachowa i Zalaski) była Katarzyna Sobieska – wojewodzina lubelska (siostra króla, żona Zasławskiego oraz Radziwiłła).
10. Głusk – obecnie dzielnica Lublina, dawne miasto. Prawa miejskie w 1686 r. nadane przez Jana Sobieskiego.

11. Gorzków – miejscowość ta w poł. XVII w. przeszła na własność Jakuba Sobieskiego – ojca króla Jana. Z rąk króla Gorzków otrzymał prawa miejskie. Także z inspiracji króla miasteczko urządzono według klasycystycznego układu urbanistycznego. Zastugą Sobieskiego było również nadanie miastu przywileju urządzania jarmarków, wzbogacenie biblioteki przykościelnej oraz wyposażenie szpitala dla ubogich.
12. Hrubieszów – miejsce bitwy podczas wyprawy na czambuły tatarskie z 1672 r. Kaplica Matki Boskiej Bolesnej w Hrubieszowie-Teresówce. Znajdująca się obecnie na przedmieściach miasta, usytuowana jest na zachodnim, stromym zboczu Tatarskiej Góry, pod którą Jan III Sobieski rozgromił Tatarów. Cerkiew św. Mikołaja stała w tym miejscu wcześniej, jeszcze za czasów Zygmunta I Starego. Był to budynek drewniany, który ulegał częstym pożarom, a co gorsza, cerkiew ta usytuowana była bardziej w stronę północną i groziła zawaleniem, gdyż skarpa ciągle osuwała się do Huczwy. Przy budowie tej Jan III Sobieski ufundował szpital, który nie dotrwał do naszych czasów.
13. Hutki – użytek ekologiczny „Belfont” utworzony 26 maja 2000 r. Obszar objęty ochroną o pow. 5,06 ha położony jest na terenie wsi Hutki. Rangę terenu podnoszą dodatkowo walory historyczne. Otoczenie źródła było miejscem spotkań królowej Marysieńki z Janem III Sobieskim, a po powstaniu w 1863 r. postawiono tu krzyż ku pamięci powstańców.
14. Jabłeczna – działalność mnichów monasteru wywołała protesty duchowieństwa unickiego. Biskup włodzimiersko-brzeski Lew Zelenski oskarżył zakonników o udzielanie posług religijnych wyznawcom jego Kościoła. Na wniosek władzy unickiego król Jan III Sobieski zakazał, jak się wyraził „czerncom jabłoczyńskim” wykonywania posług religijnych we wsiach należących do parafii unickich.
15. Jadwisin – miejsce odpoczynków i uczt po polowaniach Sobieskiego. Na pamiątkę tych wydarzeń z 1654, 1659 i 1663 r. usypano kopiec i obsadzono go dębami, a później wyryto na nich okolicznościowe daty.
16. Jakubowice Murowane – tamtejszy zamek, który należał niegdyś do syna króla – Jakuba, dzisiaj jest posiadłością prywatną.
17. Janów Lubelski – na gruntach dawnej wsi Biała, Katarzyna Zamojska założyła w 1640 r. miasto na prawie magdeburskim, które od 1653 r. nosiło nazwę Janów Ordynacki, a od 1687 r. obecną. Z fundacji wojewody sandomierskiego Jana Zamoyskiego wzniesiono w latach 1659-60 drewniany kościół z klasztorem, do którego w 1660 r. sprowadzono dominikanów. Fundację potwierdził w 1676 r. król Jan III Sobieski.
18. Kazimierz Dolny – Jan III Sobieski najprawdopodobniej nigdy nie był w Kazimierzu, jednakże miasto dość dużo mu zawdzięcza. W szczególności chodzi tu o dekret z 1676 r., w którym król Jan III pozwala osiedlać się tu kupcom ormiańskim, greckim i żydowskim, przez co miasto odzyskało świetność i po dziś dzień świadczy o przenikaniu się kultur i religii.
19. Kijany – kościół pośrednio związany z Janem III Sobieskim. Pobudowany w 1723 r. przez A. Miączyńskiego, jako votum za wygraną bitwę pod Wiedniem w 1683 r.
20. Kobylany – podobnie jak niedaleki Lebedziew – jedna z podlaskich wsi zasiedlonych przez Tatarów z nadania króla Jana III Sobieskiego. Dokumenty z XVIII w. wymieniają następujących właścicieli wsi i dóbr w tej okolicy: Kobylany – Koryckich.
21. Kopyłów – w końcu XIX w. wieś posiadała drewnianą cerkiew unicką z 1686 r., ufundowaną przez króla Jana III Sobieskiego.
22. Krasnobród – Marysieńka Sobieska funduje kościół nawiedzenia NMP i klasztor budowany w latach 1690-99, kaplica Świętego Rocha z Montpelier – podczas panującej zarazy dżumy Marysieńka Sobieska ufundowała nad źródłkami kaplicę z

obrazem Św. Rocha patrona ludzi chorych na choroby zakaźne. Ołtarz soborowy – może pochodzić z kaplicy Jana III Sobieskiego. 10 sierpnia 1672 r. Sobieski wydaje uniwersał, wzywający szlachtę do obrony przed Turkami. 5 października 1672 r. Sobieski rozbija czambuł tatarski pod Krasnobrodem.

23. Krasnystaw – starostą krasnostawskim był Marek Sobieski (dziadek króla), Jakub Sobieski (ojciec króla), Marek Sobieski (brat króla).
24. Krupe – miejsce obozowania żołnierzy Sobieskiego podczas wyprawy na czambuły tatarskie w 1672 r.
25. Krzesimów – w którym król Jan często gościł, odwiedzając przyjaciół. To właśnie we dworze rodziny Suchodolskich wojska królewskie przygotowywały się do wyprawy na czambuły tatarskie.
26. Kryłów – w Kryłowie na zamku zatrzymał się zwycięski hetman Jan Sobieski po bitwie pod Chocimiem w 1673 r.
27. Lebedziew – Jan Sobieski nadawał szlachectwo i ziemię Tatarom w podzięce za wierną służbę.
28. Leśna Podlaska – o cudności Matki Bożej Leśniańskiej krąży wiele historii. Jedna mówi o wyprawie z rozkazu Jana III Sobieskiego, Jana Michałowskiego i Grzegorza Kulczyckiego pod Wiedeń. Przebrani polecili się Matce Bożej Leśniańskiej i przedarli przez obóz turecki. W podzięce złożyli swoje wotum na ołtarzu oraz zabrane Turkom płaszcze. Księżna Anna Radziwiłłowa – kanclerzyna Wielkiego Księstwa Litewskiego, ufundowała szczerozłotą sukienkę, ozdobioną 155. diamentami, 291. rubinami i 59. szmaragdami.
29. Lublin – pałac Sobieskich, przy ul. Bernardyńskiej 13, którego pierwotny wygląd znany jest z widoku Lublina A. Hogenberga z 1617 r. Kościół bernardyński św. Piotra i Pawła, pl. Wolności. W tejże świątyni, w 1597 r., pochowano Jadwigę Snopkowską (babkę króla), a osiem lat później zasłużonego dobrodzieja konwentu – Marka Sobieskiego (dziadka króla). Jan III zawsze modlił się w tym kościele podczas pobytu w Lublinie. W 1674 r. Sobiescy odwiedzają klasztor, zaś w 1678 r. spędzają tu (wraz z całym dworem) Wielkanoc. Szkoła Podstawowa nr 46, ul. Biedronki 13.
30. Lubycza Królewska – przywilej Jana III Sobieskiego o kniaziach (sołtysach) z 12 października 1678 r., najważniejszy dla rozwoju miejscowości.
31. Małaszewice – na mocy decyzji Jana III Sobieskiego z 1689 r., Daniel Szablowski z kompanią zamieszkał w tej miejscowości.
32. Małochwiej Duży – nadanie wsi w nagrodę uczestnikom bitwy pod Wiedniem.
33. Markuszów – Jan III Sobieski został właścicielem Markuszowa w 1667 r. Wydarzenie to miało miejsce przed koronacją Jana III Sobieskiego. Po koronacji w dalszym ciągu królowi zależało na rozwoju miasta. 25 lutego 1686 r. król potwierdził dotychczasowe prawa miejskie Markuszowa oraz nadał mu nowe przywileje.
34. Ortel Królewski – w końcu XVII w. w Ortelu i innych okolicznych wsiach pojawili się Tatarzy, osiedlani przez Jana III Sobieskiego w zamian za służbę w wojsku królewskim.
35. Piaski – szczególnego rozkwitu nabrały Piaski pod władaniem braci Suchodolskich: Zbigniewa i Teodora – wiernych żołnierzy i przyjaciół Jana III Sobieskiego.
36. Pilaszkowice Pierwsze – były one własnością Marka Sobieskiego (dziadek Jana III), które uzyskał przywilejem Stefana Batorego wraz z małżeństwem z Katarzyną Tęczyńską, potem Jakuba Sobieskiego (ojca), a następnie stały się własnością króla.

Jan III Sobieski bywał tu wielokrotnie, o czym świadczą zachowane listy, podpisywane nazwą Pielaskowice (Pilaskowice). Później była to własność Jakuba Sobieskiego – syna Jana III. Stał tu pałac murowany z kaplicą i parkiem, zniszczony w trakcie insurekcji kościuszkowskiej. Pałac zaprojektowany przez Tylmana von Gamera. Park założony w XVII w., wg tradycji przez Jana III Sobieskiego, powiększony w XVIII/XIX w. Za pierwotnym dworem widoczne pozostałości prostokątnego symetrycznego układu barokowego z XVII w., z podwójnym szpalerem lipowym, tworzącym trzy boki prostokąta, z czwartej strony zamkniętego przez dwór. Od frontu pierwotny układ nieczytelny, zachowana część starych lip, wg tradycji mających tworzyć monogram „M” (Maria d'Arquin Sobieska). Na pd.-wsch. od dworu nowsza część parku, o układzie krajobrazowym. Obecny dwór został wzniesiony ok. 1880 r. (być może przez Rudolfa Braunschweiga lub hr. Władysława Mielżyńskiego) i usytuowany w pobliżu dawnego, utrzymując relacje przestrzenne pierwotnej kompozycji założenia.

37. Potoczek – miejsce bitwy podczas wyprawy na czambuły tatarskie w 1672 r.
38. Radzyń Podlaski – królowie polscy, w tym Jan III Sobieski, nadali Radzyniowi dodatkowe przywileje, zwiększające uprawnienia mieszczan radzyńskich i zapewniające korzystniejsze warunki dalszego rozwoju miasta. Jan III Sobieski przekazał Radzyń w dzierżawę podkanclerzemu Stanisławowi Antoniemu Szcuce. Przywilejem lokacyjnym z 1690 r. potwierdził też Jan Sobieski dalszy rozwój miasta.
39. Sitaniec – na wieść o stojącym w Krasnobrodzie czambule tatarskim stojący w Sitańcu Sobieski ruszył na Krasnobród (działo się to podczas wyprawy na czambuły tatarskie w 1672 r.).
40. Sobianowice – figurę Jana Nepomucena ufundował tu Jan III Sobieski jako votum dziękczynne za wygraną bitwę z Turkami, stoczoną nad rzeką Bystrzycą.
41. Sobieska Wola – wieś Sobieska Wola (o 4 mile od Lublina) była gniazdem domu Sobieskich, którzy od niej przyjęli swe nazwisko. Oficjalna nazwa od 1668 r.
42. Sobieszyn – kolebka rodowa. Tu powstał herb Janina. Pierwszy znany Sobieski – Mikołaj. Krewni Sobieskiego żyli tu jeszcze w XVIII w. Na miejscu dworu Sobieskich stoi Zespół Szkół Rolniczych.
43. Studzianka – 12 listopada 1674 r. Jan Sobieski zdobył Bar i wówczas przyjął Lipków Litewskich do służby, wyznaczając im kwatery w Kownie, Ratnie i Kobryniu – na Wołyniu i Podlasiu. Sprawa Lipków była także sprawą przetargową w rokowaniach pokojowych między Turcją a Polską, specjalne artykuły ich dotyczące znalazły się w traktacie buczackim i żórawińskim. Rzeczypospolita naprawiła krzywdy wyrządzone Tatarom. Stało się to za sprawą króla Jana III Sobieskiego.
44. Suchowola – miejsce bitwy podczas wyprawy na czambuły tatarskie w 1672 r.
45. Sobianowice Kolonia – według legendy figurę św. Jana Nepomucena ufundował Jan III Sobieski, jako votum dziękczynne za wygraną bitwę z Turkami, stoczoną nad rzeką Bystrzycą.
46. Sobieszyn – nazwa miejscowość wywodząca się od nazwiska Sobieski. W miejscowości Zespół Szkół Ogólnokształcących, Sobieszyn 4.
47. Szczepreszyn – w 1872 r. Jan Sobieski zawieszał tutaj konfederację wojsk koronnych tzw. Konfederację Szczepreszyńską.
48. Tarnawatka – cerkiew unicka i parafia erygowana w 1679 r. przez Jana III Sobieskiego.
49. Tomaszów Lubelski – tu gdzie obecnie nieruchomość sukcesorów Kabacińskich, do dziś dnia istnieje nieco przerobiony dom drewniany, w którym za dawnych czasów

mieściła się oberża przy trakcie. W niej Król Jan III Sobieski wypoczywał w przejeździe z Warszawy do Żółkwi, majątności swej żony. Do przebudowy tego domu około 1887 r. na belce pod sufitem był wyrżnięty napis: „Tu wypoczywał Jan III Sobieski”. Trakt ten w latach 1834-38 uzyskał obecnie istniejącą szosę, jak świadczy na pamiątkę budowy usypyany kopiec przy szosie tuż za wsią Tarnawatka na wzniesieniu w drodze do Zamościa po prawej stronie.

50. Trzydnik Duży – jak wynika ze źródeł nazwa ta zaczęła się pojawiać w XVII w. Do tamtych czasów odwołuje się legenda wiążąca zmianę nazwy z królem Janem III Sobieskim rzekomo odpoczywającym w Trzydniku przez trzy dni. Jeszcze w latach 60. XX w. rósł w Trzydniku dąb, pod którym król miał odpoczywać. W nawiązaniu do miejscowej legendy powstał projekt herbu przedstawiający w polu czerwonym tarczę srebrną stylizowaną pod koronę królewską, a zamkniętą pomiędzy dwoma gałązkami dębowymi złotymi.
51. Turka – miejsce obozu wojskowego króla. Tu żołnierze przygotowywali się do bitwy z Turkami.
52. Werechanie – cerkiew erygowana za czasów Jana III Sobieskiego.
53. Włodawa – król Jan III Sobieski, a za jego przykładem późniejsi władcy polscy, nadali miastu przywileje w sumie na cztery jarmarki w roku, trwające do dwu tygodni.
54. Zamość – Jan Sobieski powrócił tu do matki po podróżach zagranicznych we wrześniu 1648 r. W dniach 6-24 listopada 1648 r. dowodził obroną twierdzy przed Kozakami Bohdana Chmielnickiego.
55. Zastawek – pozostał tu cmentarz tatarski (mizar). Na cmentarzu tym chowani byli zamieszkujący Lebedziew Małaszewicze (od 2 poł. XVIII w. Małaszewicze Małe i Wielkie, obecnie Duże) i Michałków.
56. Zwierzyniec – Marysieńka stworzyła tu rezydencję otoczoną parkiem, ze stawem powstałym przez spiętrzenie rzeki, wyspami, teatrem na wodzie i długim kanałem, po którym pływano gondolami. Tu, w dobrach Zamojskiego – męża Marysieńki, narodził się romans między Marysieńką, a Sobieskim podczas jednego z balów wystawianego przez nią 5-6 października 1672 r. – część bitwy podczas wyprawy na czambuły tatarskie. Pomnik psa Marysieńki.
57. Zawieprzyce – ruiny zamku. W czasach swojej świetności zamek należał do przyjaciela Sobieskiego – Anastazego Miałczyńskiego. Król często gościł w posiadłości przyjaciela. Po wiktorii wiedeńskiej w komnatach tego zamku odbyła się wielka, sarmacka uczta na cześć króla Jana III Sobieskiego.
58. Żółkiewka – miejsce rodowe Żółkiewskich (dziadków ze strony matki Sobieskiego).